

DE WAPENVERLENING AAN DE GEMEENTE UDENHOUT IN 1818
door P.J.M. Wuisman

Van oudsher heeft het dorp Udenhout geen eigen wapen gehad.

Nadat in de jaren 1814 en 1815 aan heerschappij van keizer Napoloen een eind was gekomen en de Nederlanden na het vertrek der Fransen weer tot zelfstandige staat was geproclameerd, werd Udenhout een eigen gemeente. In de Staatscourant van 12 januari 1815 werden de gemeentebesturen uitgenodigd om aan de Hoge Raad van Adel te 's Gravenhage een opgave te doen van de in de oude steden en dorpen gebruikte stad- en dorpswapens. Zo deze niet bestonden of bekend waren, konden de gemeentebesturen wenselijk bekend maken voor een eventueel nieuw te verlenen gemeentewapen, op 20 februari werd deze uitnodiging nog eens herhaald thans door de gouverneur (commissaris des Konings van de provincie Noord-Brabant)

Op 19 maart 1815 berichtte de toenmalige Udenhoutse burgemeester J.C.F. de Franckenberg- de Proschlitz - tevens kasteelheer *van de* kortelings gerestaureerde "Strijdhoeft" – aan aan de Hoge Raad van Adel "dat deze Gemeente nimmer eenig wapen heeft gehad" 1).

Wat betreft de verlangens omtrent een nieuw gemeentewapen, verzochten de Udenhoutse bestuurders "dat hun een wapen mag worden toegestaan, daartoe, ter vereeuwiging der gelukkigen omkeer van zaken, voorstaande de Nassauwsche Leeuw met het bijschrift Tandem triumphat 1814" 2).

Uit dit verzoek behoeven enige zaken een verduidelijking.

"De gelukkige omkeer der zaken" heeft betrekking op het herstel van de Nederlandse onafhankelijkheid en de terugkeer van de Prins van Oranje-Nassau als soeverein-vorst, later als koning, in ons land, nadat diens vader, stadhouder Willem V, in 1795 bij de komst der Fransen dit vluchtend had verlaten.

Het Nassause wapen, gecombineerd met het onderschrift "Tandem triumphat 1814" (tenslotte overwint hij 1814) heeft eveneens betrekking op het herstel in meer dan de oude functies van het huis Oranje-Nassau, dat daarmee een overwinning behaalde op de 18e eeuwse patriottische stromingen, die de komst der Fransen en het vertrek der Prins in 1795 mede hadden bewerkstelligd.

Met de Nassause Leeuw wordt bedoeld het oudst bekende stamwapen van het geslacht Nassau, vermeld in 1198, n.l. een gouden leeuw op een blauw veld. Eerst in 1246 werden aan dit wapen de gouden blokjes toegevoegd, waarmee het veld is bezaaid. We vinden deze blokjes nog terug in het huidige Rijkswapen, terwijl de leeuw hierin een pijlbundel met zeven pijlen draagt als herinnering aan de zeven verenigde provinciën uit de 17e en 18e-eeuw. 3).

Dit rijkswapen werd vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 24 augustus 18154). Het vanouds door Leeuwarden gevoerde stadswapen en de door o.a. Udenhout en Schelluinen gevraagde wapens vertoonden een wel zeer grote gelijkenis met elkaar en met dit Rijkswapen, zodat het in de praktijk tot verwarring aanleiding zou kunnen geven.

De Hoge Raad van Adel besliste uiteindelijk, dan aan Schellumen het gevraagde wapen kon worden verleend, dat Leeuwarden zijn oude wapen bevestigd zag, doch ter onderscheiding gekroond met een kroon, en dat Udenhout een wapen kreeg, waarbij de kleuren van het Nassause wapen werden gewisseld.

Een onderschrift of wapenspreuk werd alleen verleend aan die gemeenten, die wat betreft een wapenspreuk op een oude traditie konden terugvallen, b.v. aan Brielle, dat al lang als herinnering aan de verrassing van 1572 de wapenspreuk "Liberatis Primitiae" (de eerste der vrijheid) voerde en deze in 1816 bevestigd kreeg. In slechts enkele gevallen werd en wordt aan bestaand gemeentewapen een nieuwe wapenspreuk toegevoegd, zoals aan Amsterdam en Rotterdam, die als beloning voor het verzet in de bezettingsjaren na 1945 een wapenspreuk ontvingen. Udenhout kwam dus niet in aanmerking voor een wapenspreuk.

Op 21 november 1818 kon de burgemeester aan de Gemeenteraad mededelen, dat van de Hoge Raad van Adel een akte was ontvangen, gedateerd 14 oktober 1818, "waarbij van wegen zijne Majesteit den Koning aan deze Gemeente tot een wapen word verleend: een klimmenden Leeuw van Lazuur op een goud veld" 5).

Deze mededeling werd door de Raad "aangenomen voor notificatie", terwijl besloten werd "gemelde akte bij de archieven te deponeren". Deze akte, waarin het wapen enigszins anders wordt omschreven, n.l. als: "een scild van goud, beladen met een klimmenden leeuw van lazuur", berust thans nog, ingelijst, op het Udenhoutse gemeentehuis.

1. Archief Hoge Raad van Adel te 's Gravenhage (een soortgelijke uitgaande brief werd in het gemeentearchief te Udenhout niet aangetroffen).

2. *ibid.*

3. H.W.M.Kits Nieuwenkamp, Encyclopedie van de Heraldiek, 1961, p.164.

4. enige malen gewijzigd n.l. 10 juni 1907 en 13 juli 1909.

5. Gem.Arch. Udenhout no.150, Notulen Gem. Raad.